

Sonate in a kleine terts 'Arpeggione' D821

Schubert componeerde zijn *sonate in a-klein voor arpeggione en pianoforte* in november 1824 ten behoeve (en mogelijk op verzoek) van Vincenz Schuster, een Weense amateur-musicus, componist en muziekhandelaar. Voor zover we weten was Schubert wel bekend, maar niet speciaal bevriend met Schuster, en was het werk ook geen compositie in opdracht waar hij iets aan verdiende; vermoedelijk was de aanleiding tot de compositie dan ook dat Schubert, die openstond voor nieuwe ontwikkelingen in de muziek, geïnteresseerd was in de mogelijkheden van een nieuw instrument, dat in 1823 door de vooraanstaande snaarinstrumentenbouwer Johann Georg Stauff(er) was ontwikkeld. Dit instrument, in de toenmalige vakliteratuur aangeduid als Bogen-Guitarre, Guitarre d'amour, Chitarra col arco of Violoncell-Guitarre (c.q. Guitarre-Violoncell), zou de geschiedenis ingaan onder de naam *arpeggione* – een naam overigens die nergens anders voorkomt dan in de handgeschreven partituur van de componist; mogelijk is hij afkomstig van Schubert zelf, die in zijn sonate de door het instrument geboden mogelijkheden van harpachtig gearpeggiëerde akkoorden en virtueuze passages met verve benutte. Zoals uit de overige benamingen valt op te maken was het instrument een kruising tussen gitaar en violoncel; het was afgeleid van de klassieke, zes-snarige gitaar, waar het ook de ronde vormen, de fretten (toonrichels) op de hals en de stemming (E-A-d-g-b-e') van meekreeg, maar werd als een cello (echter zonder de daarbij behorende metalen pin) vertikaal tussen de knieën vastgehouden en met een strijkstok bespeeld.

Het nieuwe instrument werd weliswaar goed ontvangen door de vakpers, maar maakte geen furore. Wel ontstond een kleine groep liefhebbers die zich een tijdlang aan het bespelen ervan wijdde, onder anderen genoemde Vincenz Schuster, die reeds verdienstelijk cello speelde. Het vermoeden, dat hij degene was die Schubert om een specifiek op dit nieuwe instrument toegesneden compositie verzocht, berust op het feit dat hij ook eind 1824, vlak na het ontstaan van de sonate, de première ervan speelde in Stauffers atelier, waar het instrument was ontwikkeld. Het is dus zeer wel mogelijk, dat Schubert hierbij aanwezig was en de pianopartij zelf uitvoerde. Schuster zou het daaropvolgende jaar ook een leermethode voor de arpeggione publiceren. Ondanks zijn inspanningen kende het instrument maar een korte bloeitijd van ongeveer 10 jaren; tegen de tijd dat Schuberts sonate in 1871 werd gepubliceerd – dat er ook toen al een bewerking voor cello bij was gevoegd zegt genoeg - was het instrument reeds vrijwel in vergetelheid geraakt, en de enige herinnering eraan bleef bewaard in de benaming van Schuberts werk. Hier en daar is in musea nog een arpeggione te vinden, en enkele hedendaagse instrumentenbouwers maken ze weer, daar de huidige cross-over trend de belangstelling ervoor weer heeft doen ontwaken.; maar een succesverhaal zal het wel nooit worden omdat het instrument met zijn 6 snaren niet eenvoudig te bespelen is (het is moeilijk een snaar in te drukken zonder ook de naastliggende snaren aan te raken), en omdat het door de afwezigheid van een pin onhandig vast te houden en te bespelen is.

Schuberts arpeggione-sonate echter werd – en bleef – een geliefd werk voor de intimere kamermuziek. Door transponeren en bewerken werd zij in de loop der tijd geschikt gemaakt voor andere instrumenten en vooral veel uitgevoerd op altviool en cello, maar tevens op bas en klassieke gitaar, terwijl ook bewerkingen voor dwarsfluit en klarinet bekend zijn.

Het werk heeft drie delen:

1. Allegro moderato: lang deel in sonatevorm, met een elegisch-zangerig eerste thema, gevolgd door een licht en extravert tweede thema met virtueuze arpeggio's
2. Adagio – kort deel in cis-klein, liedachtig en dromerig, met aan het einde een korte cadenza die vanzelf aansluit op het laatste deel,
3. Allegretto: virtuoos en springerig, vrolijk slotrondo in A-groot dat Schuberts op de Hongaarse muziek geïnspireerde werken in herinnering brengt.

Auteur: onbekend